CHRONOLOGIA ŻYCIA I DZIAŁALNOŚCI MIKOŁAJA KOPERNIKA NA WARMII

Jerzy Sikorski: Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności. Olsztyn 1968 ss. 158.

Nakładem Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego (Instytutu Mazurskiego) w Olsztynie ukazała się w 1968 roku książka mgr Jerzego Sikorskiego pt. *Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności.* Materiały w niej zawarte ukazały się już wcześniej na łamach miejscowego kwartalnika *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 2—4 (1966) i 1—2 (1967). Obecnie w wydaniu książkowym uzupełniono je i poprawiono.

Potrzebę chronologicznej systematyzacji postulował już w 1965 roku A. Birkenmajer. Podejmując się tego zadania Jerzy Sikorski podał udokumentowane informacje o Mikołaju Koperniku z lat 1495—1543 oraz 1545, 1551, 1584. Uwzględnił przede wszystkim działalność Mikołaja Kopernika na Warmii; nie pominął jednak faktów, które chociaż miały miejsce poza granicami Warmii, były związane z działalnością jego osoby. Autor dokonując systematyzacji wiadomości o Mikołaju Koperniku z okresu jego działalności na Warmii wykorzystał głównie publikowane już wcześniej źródła, sięgnął również do nieopublikowanych dokumentów, zawartych w *Księdze lokacyjnej Kapituły Warmińskiej* (z mikrofilmu Biblioteki Narodowej w Warszawie, por. np. nr: 231—235, 237 n.) oraz w *Księdze rachunkowej Kapituły Warmińskiej z lat 1508—1547* (Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, por. nr: 56, 115 n., 342, 363, 377, 466, 480, 533, 545). Obok źródeł Jerzy Sikorski cytuje najważniejsze pozycje piśmiennictwa kopernikańskiego. Dodając do informacji chronologicznych krótki komentarz i stan badań, dokonał na nowo skrupulatnej analizy tekstów źródłowych i oceny ich interpretacji. Ta praca została nagrodzona wykryciem licznych pomyłek historyków, którzy błędnie odczytali i wyjaśnili niektóre dokumenty związane z osobą Mikołaja Kopernika. „Uszeregowane chronologicznie wiadomości — pisze we wstępie Autor — podano w formie relacji ze wskazaniem tekstów, na których je oparto. Każdą relację poprzedzono numerem kolejnym oraz datą". (ss. 7 n.). W chronologii Autor zastosował podział

roczny i topograficzny. Przy datowaniu obserwacji astronomicznych przyjął sposób określania czasu stosowany w chronologii historycznej. W końcowych partiach książki, w *Dodatku* (ss. 143—149) Autor podaje: wykaz kanoników i biskupów warmińskich z czasów Mikołaja Kopernika oraz znanych posiedzeń Kapituły Warmińskiej z lat 1504—1543. Ponadto książka zawiera indeks osób i miejscowości. Dokonana systematyzacja udokumentowanych faktów z działalności Mikołaja Kopernika na Warmii, jak również poczynione przez Autora sprostowania, pozwalają na nowe i pełniejsze niż dotychczas ujęcie wielu spornych zagadnień z życia Astronoma.

Przy tej okazji nasuwa się pytanie: jak w świetle zebranych przez Jerzego Sikorskiego materiałów wygląda sprawa święceń kapłańskich Mikołaja Kopernika? Niestety, nadal nie posiadamy dokumentów przemawiających wprost za lub przeciw jego święceniom kapłańskim. Wiemy np., iż Mikołaj Kopernik płacił za paramenta kościelne *(pro ornamentis seu ornatis* — nr 21, por. nr: 4, 35), na fundusz kazalniczy, łącznie z Tiedemanem Giesem, który był księdzem (nr 349; por. nr 377). Chociaż przytoczone wyżej czynności mogły mieć związek z zajęciami kapłańskimi, nie pozwalają jednak na wyprowadzenie wniosku, iż Mikołaj Kopernik posiadał święcenia kapłańskie. Wymienione wyżej opłaty na paramenta kościelne były po prostu składą obowiązującą nowowstępujących członków do Kapituły (por. *Codex Diplomaticus Warmiensis* III, nr 165 (3) s. 121). Jej statuty wymagały od nowych kanoników m.in. składki 8 grzywien na ornaty. Taką właśnie sumę wpłacili Mikołaj i Andrzej Kopernikowie w 1507 roku do kasy Kapituły.

Jeżeli chodzi o wpłatę na fundusz kaznodziejski, była to zapewne danina przewidziana statutami Kapituły na wikariusza katedralnego, który pełnił szereg funkcji liturgicznych, w zastępstwie kanoników; (por. *Codex Diplomaticus Warmiensis* III, nr 280, s. 252).

Wyjaśnienia wymaga też list papieża Pawła III z 1 czerwca 1542 roku, mianujący dwunastoletniego scholara Jana Loytza, koadiutorem kanonikatu Mikołaja Kopernika. (Por. M. Biskup: Mikołaj Kopernik a Gdańsk i gdańszczanie. *Litery* 1969 nr 9 s. 35). Bulla papieska przytaczając motywy nominacji pisze o Mikołaju Koperniku w niepoprawnym przekładzie Autora: „... obciążony podeszłym wiekiem, a stąd i licznymi dolegliwościami trapiony, tak że nie spodziewa się, aby na przyszłość mógł służyć Kościołowi warmińskiemu w rzeczach bożych *(in divinis)*, do czego jest zobowiązany z racji kanonikatu i prebendy, które posiada oraz by w dni owe, gdy zbiegają się służby, z wymienionego powodu mógł je spełniać i samemu stosownie znosić przytłaczające go z tej racji ciężary, albo też i z różnych innych przyczyn..." (nr 506). Użyty w powyższym tekście termin *in divinis* mógłby sugerować czytelnikowi przyzwyczajonemu do jego współczesnego znaczenia, iż chodzi tu o czynności sakralne związane ze służą Bożą w postaci składania ofiary mszy św. Z kontekstu jednak: *... ipse adeo senio gravatus et idcirco multis infirmitatibus pressus existat, quod non sperat de cetero ecclesiae Warmiensi, prout ratione illorum* canonicatus *et prebende est obnoxius*, in divinis deservire *ac negotia in dies illi dicta ratione occurentia expedire seu onera...* (w: H. Schmauch: Die Gebrüder Coppernicus bestimmen ihre Nachfolger. *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands*. B. 27 (1939) H. 1 s. 269; w tekście cytowanym zastosowano zróżnicowaną postać pisma), wynika, iż słowa: *in divinis deservire ac negotia ... expedire* odnoszą się do poprzednio wymienionego kanonikatu i prebendy. Wyjaśniają po prostu zakres związanych z nimi obowiązków, a więc kanonikat, zgodnie ze statutami Kapituły, wymagał służby Bożej, która polegała na wspólnych modlitwach brewiarzowych w katedrze fromborskiej; uzyskanie zaś dochodów prebendy było uzależnione od wypełnienia obowiązków rezydencji. Powyższe wyjaśnienie może znaleźć swe potwierdzenie w dalszych partiach bulli, zachowującej ten sam sposób wysławiania się: *... in coadiutorem ... in regimine et administratione* canonicatus *et prebende huiusmodi* in spiritualibus *et temporalibus constituere et deputare ... dignaremur"*. (s. 269, por. s. 270).

Ostatnie lata, głównie z racji zbliżającej się pięćsetnej rocznicy urodzin kanonika fromborskiego Mikołaja Kopernika, przynoszą dużą ilość nowych pozycji na temat jego życia i twórczości. Niestety, rzadko które wnoszą coś istotnie nowego. W tej sytuacji praca Jerzego Sikorskiego nabiera szczególnego znaczenia. Piękne, ale niestety już dosyć odległe, tradycje polskiej kopernikanistyki, znalazły w jego osobie kontynuatora. Na przeszkodzie upowszechnieniu jego dorobku stoi niski nakład książki (500 egz.). Obok zasłużonych gratulacji można życzyć Autorowi, by

w swej pracy badawczej, mającej na celu systematyzację chronologiczną informacji o życiu Mikołaja Kopernika, objął również poprzednie okresy życia Astronoma. Wydanie całości chronologii życia i działalności Mikołaja Kopernika stanowiłoby trwały wkład polskiej kopernikanistyki do nauki światowej.

Ks. Marian Borzyszkowski